

Návraty ke konkrétnímu

(Situace časopisů *Květen* a *Mladá tvorba* v druhé polovině padesátých let 20. století)

IVA MÁLKOVÁ, Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava

Počátek padesátých let přinášel literatuře další viditelné a v textech hmatatelné vykolejení z její svěbytné, esteticky motivované existence. Novost, která vstoupila do literatury jako naděje a očista v závěru druhé světové války, byla nahrazována koncepcemi „nového člověka“ v „novém zdravém socialistickém světě“ (Štoll). V politických a stranických reglementech to znamenalo nalézat kladného hrdinu.¹ Literatura se o to měla zasloužit, byl to její základní úkol, sama se tím dostala do pasti: měla vytvářet předobraz a podmiňovat zrod nového člověka, ale nezbytně musela vydávat „svědectví“ o existenci takových hrdinů v realitě. Při záznamu o takových jedincích (v próze, poezii, reportáži) se musela vyvarovat všeho, co by mohlo být označeno za trockistické, protistalinské (určitě do roku 1956), dekadentní, existenciální, metafyzické, spirituální, subjektivní, perverzní, chorobně pesimistické, tragické, co by v sobě i v náznacích obsahovalo nemoc, zánik, ošklivost, zděšení, co by se vyznačovalo nevírou, úzkostí a nejistotou.² Strach, který ve společnosti zavládl během a po politických procesech, byl překrýván „cílovým obrazem šťastné budoucnosti“ (Macura) a budovatelským pohybem vpřed. V tomto napětí se pak odehrávala oficiální a neoficiální podoba české a slovenské literatury. Omezování publikačních možností (zánik časopisů, znárodnění nakladatelství), nemožnost svobodného sdružování (utváření oficiálních ideologicky řízených uměleckých svazů), omezení a sledovaná regulace spojení se zahraničím, vyřazování knih z knihoven na straně jedné a nadšení, víra v komunistická (utopická) hesla o budoucím ráji³ a přesvědčení, že se stávám tvůrcem ve službách Zítřka, na straně druhé. Trvalá, vypjatá dichotomie se v kultuře Československé lidovědemokratické republiky stala postupem času neudržitelnou. Vznik nových časopisů (*Host do domu*, *Červený květ*, *Květen*, *Mladá tvorba*), změny na redaktorských postech v nakladatelstvích, otevřená vystoupení charakterizující dobu nedávno minulou (Seifert, Hrubín, Nezval, Závada, Matuška, Smrek) zahájily „boj proti politickému dogmatismu“ (Šolleová).

¹ Kladný hrdina je budovatel, hrdina budovatel se potvrzuje činy (Štoll).

² srovnej ŠTOLL, Ladislav: *Třicet let bojů za českou socialistickou poezii*. Praha: Orbis, 1950; MACURA, Vladimír: *Šťastný věk. Symboly, emblémy a mýty 1948–89*. Praha: Pražská imaginace, 1992.

³ „Budoucí ráj byl tedy chápán jako něco, co přijít musí, jako budoucnost předem určená a nevyhnutelná. Byl dán v logice takového uvažování už samým dějinným pohybem, nahlíženým s jednoznačnou lineárností, jež byla příznačná spíše pro 19. století, jako nezvratné směřování ‚vpřed‘. Tento pohyb neměl jinou alternativu. Příslušné paradigma bylo prostě dvojjmenné a nabízelo jako další možnost jen pohyb ‚zpátky‘,

Mladá tvorba se poprvé objevila v roce 1956. Srovnáváme-li vznik dalšího sledovaného a srovnávaného časopisu *Květen*, je zřejmé, že jeho účinkování na literární, a musíme v souvislostech padesátých let připustit na scéně politicko-literární, započalo o půl roku dříve.⁴ Dokumenty k oběma časopisům naznačují jednu rozdílnost: zdá se, že *Mladá tvorba* vznikla více díky aktivitě a činnosti tehdejších vysokoškoláků Filozofické fakulty Univerzity Komenského,⁵ ale postupně se dostala na podobnou pozici jako *Květen*, stala se oficiální platformou (i rusismus je tady namístě) pro nastupující literaturu v závěru padesátých let.

Květen jasně vymezoval kontinuitu, že chce s dobovými omezeními navazovat na *Studentský časopis a Mladou kulturu*.⁶ *Mladá tvorba* chtěla být „svojská“ a vplouvala do literárních vod⁷ bez předem vytyčovaných mezníků plavby. Oba časopisy od počátku chtěly od sebe odvrátit nařčení ze separace a skupinkaření, proto od počátku deklarují otevřenost.⁸ Hlásí se ke kvalitě, talentu a socialistickému realismu. *Mladá tvorba* jako

pohyb nenormální, antipohyb, směřování proti smyslu dějin. Jinými slovy – na jedné misce vah stálo rozumné splnutí s proudem, podřízení se rytmu dějin a přitáčení zákonitému vývoji ke šťastné budoucnosti, na druhé straně bylo jen bláhové vzdorování hegelovské logice historie, postavené „z hlavy na nohy“ (Macura, c. d., s. 8).

⁴ Časopis *Květen* vycházel ve dvou prvních ročnících ve shodě se školním rokem (snad to mělo vyjadřovat skupinu čtenářů, ke kterým se má časopis hlásit, nebo naopak to mělo být signálem pro určitou věkovou i vzdělanostní skupinu, jaký časopis se má stát pravidelnou součástí její četby), proto vycházel od září 1955 do června 1956 ročník první, od září 1956 do června 1957 ročník druhý. Třetí ročník pak dorovnal školní a kalendářní rok a vycházel od září 1957 do prosince 1958. Závěrečný – neúplný – ročník má pak šest čísel z ledna až června 1959. První ročník *Mladé tvorby* obsahoval od září do prosince pouze čtyři čísla. Následující ročníky pak kopírovaly jednotlivé měsíce roku, přičemž v roce 1957, 1958, 1959, 1960 (v letech kdy *Mladou tvorbu* sledujeme) byla čísla 6 – 7, 8 – 9 společná.

⁵ „V tom čase na Filozofické fakulte UK spontánně začal svoju činnosť Krúžok mladých autorov (...) poslucháči literárnej vedy Š. Drug, M. Gárik, J. Noge, V. Petrik, P. Števíček, z filologických, spoločenskovedných a umenovedných oborov F. Andraščík, J. Beňo, J. Bob, M. Čeretková-Gáillová, A. Červeňák O. Horská-Hadrabová, Š. Janík, J. Johanides, B. Kováč, J. Lenčo, J. Majerník, N. Nadubinský, (...) Diskusii sa niekedy zúčastňujú – vôbec nie ako mentori, skôr ako partneri – aj pedagógovia (prof. A. Mráz, prof. M. Tomčík, a najmä vtedy ešte asistent J. Števíček). (...) vznikla (*Mladá tvorba*, pozn. I. M.) teda nie zhora, čírym uznesením, ale ako spontánny prejav pohybov medzi mladými literátmi. Patrí ku cti vtedajšieho Zväzu spisovateľov, že z časopisu neurobil „inkubátor“, nechcel ho vodiť za ruku, ale poskytol mu – aj vďaka vtedajšej priaznivej klíme – značnú voľnosť“ (Rozhovor s Jozefom Kotom. In: DAROVEC, Peter – BARBORÍK, Vladimír: *Mladá tvorba 1956 – 1970 – 1996. Časopis po čase*. Levice : Bagala – L.C. A., 1996, s. 6 – 7).

⁶ „Od dob prvej republiky, kdy umění, kultura i studium byly z velké části výsadou buržoazních a maloburžoazních vrstev, změnil se od základu vztah pracujícího člověka ke kultuře. Proto lze z obou časopisů převzít jen část jejich tehdejšího poslání. Ze Studentského časopisu především jeho soustavnost v péči o mladé a začínající autory, z protifašistické Mladé kultury její bojovnost“ (In: *Květen*, roč. I, 1955 – 1956, č. 1, obálka).

⁷ Ján Smrek v editoriale prvého čísla pral nové generácii, sám se podílel na časopisu *Elán*, vše dobré v přiměru lodi a plavby: „Krásna vec je byť či už jedným z mužstva, či kapitánom lode, keď všetci na nej nadšene a s láskou ťahajú za jeden povraz! Ja som takú loď mal (...) vydržal som sedemnášť (rokov, pozn. I. M.), a potom, keď sa jej osud predčasne naplnil, som ju, ako kapitán Nemo svojho Nautila, opustil snadno, hoci bola bez trhlín – ale prítomnosť si žiada lode ešte novšieho typu. (...) Šťastnú plavbu, námorníci!“ (In: *Mladá tvorba*, roč. I, 1956, č. 1, s. 1).

⁸ „Nechce, (...) že by se proměnil (*Květen*, pozn. I. M.) v jakousi oplocenou zahrádku, v níž by si mladí a začínající autoři hráli na svém písečku. (...) *Květen* se chce vyvarovat toho, že by ve své informativní

mladší časopis reaguje v úvodním článku Miesto manifestu na existenci *Května* a chce fungovat jako další článek ve vzájemném a přirozeném sblížení se dvou samostatných literatur.⁹

Pročítáme-li obě periodika na počátku 21. století, upoutává pozornost kroužení kolem potřeby a nepotřeby programu. Okolkování kolem jeho vyslovení. Stejně tak je zřetelný dobový tlak jasně stanovit cesty. Vyslovit cíle. Šotola ještě v průběhu prvního ročníku *Května* píše: „není doba manifestů (...) Ostatně trochu jsme si už odvykli, a na škodu, přemýšlet o pracovních a uměleckých programech a vyslovovat je. Květen si zkrátka svou ‚tvář‘ musí postupem doby teprve vytvářet“ (s. 194).¹⁰ *Mladá tvorba* otevírá svou existenci článkem Miesto manifestu.¹¹ Sledujeme-li Šotolova slova po II. spisovatelském sjezdu (čteme závěrečné číslo prvního ročníku časopisu!) dochází k proměně názoru: „více se dostává problém vlastní tváře, vlastního uměleckého programu do popředí“ (s. 294).¹² Už v záznamu vystoupení redaktorů *Května* na II. sjezdu československých spisovatelů poznáváme rámec utvářejícího se programu – „méně heroizovat, oslavovat, manifestovat; i za cenu toho, že dáme načas sbohem úvahám o ideálu klasické syntézy – objevovat prostý, skutečný denní život (...) a jeho pravdu“ (Šotola, s. 295); „vytvořit poezii, v níž se odrážejí všední dny našeho života, problémy a starosti konkrétních lidí, místo samozřejmostí a obecných otázek zobrazovat nejrůznější prožitky a konflikty, (...) jde o nové navázání kontaktu se životem, se syrovou skutečností i za cenu jisté neučesanosti, zřeknutí se pevných a ustálených tvarů; jde o nové pronikání nemytých a nečesaných slov do básnického jazyka, takzvaných nebásnických, všedních představ a symbolů do naší obrazivosti“ (Červenka, s. 296).¹³ Už první číslo druhého ročníku *Května* se textem Miroslava Holuba

části byl jenom pražským časopisem“ (In: *Květen*, roč. 1, 1955/1956, č. 1, přebal). „Posolstvo ÚV KSČ II. sjezdu spisovatel'ov vytváranie takýchto skupín odobruje. No nie len preto sa chcú združiť mladí umelci okolo mňa. Ženie ich k tomu vnútorná potreba zhodnúť sa na zásadách svojej umeleckej tvorby, vyznať spoločné estetické krédo. Hlavne preto chcem, aby sa takáto skupina vytvorila aj okolo mňa. Pravda, táto otázka úzko súvisí s vytváraním iných skupín, okolo iných časopisov. Práve preto ani pre Kultúrny život, ani pre Slovenské pohľady nekončí povinnosť uverejňovať príspevky novým autorom, ktorí im budú vyhovovať umeleckou úrovňou a vkusom“ (In: *Mladá tvorba*, roč. 1, 1956, č. 1, s. 1).

⁹ „Dúfam, že moja spolupráca s *Květnom* odzrkadlí sa na prehĺbení vzájomného poznania a na zblížení mladých tvorcov oboch národov v boji za nové úspechy československej kultúry“ (In: *Mladá tvorba*, roč. 1, 1956, č. 1, s. 2).

¹⁰ Rozjímání předsjezdové. In: *Květen*, roč. 1, 1955/1956, s. 193 – 194.

¹¹ In: *Mladá tvorba*, roč. 1, 1956, č. 1, s. 1.

¹² „A jestliže se v poslední době situace přece jen už podstatně lepší, mnoho obručí praská, měřítka a nároky rostou, jestliže mladá spisovatelská generace má už konečně za sebou ono období zmatků a hledání svého místa v naší společnosti a stále častěji jsme již dokonce svědky prvních vzpour proti konvenci a dosavadnímu průměru – tím více se dostává problém vlastní tváře, vlastního uměleckého programu mladé literární generace, do popředí“ (Mladí básníci na II. sjezdu spisovatelů. In: *Květen*, roč. 1, 1955/1956, s. 291 – 298).

¹³ „Podívejme se nyní konkrétně, jak se toto nabírání nové životní látky, odhazování starých schémat a rozšiřování surovinové základny poezie zračí v jednotlivých složkách básnické tvorby u nejmladší generace (...) Červenka dále v textu konkretizuje žánr: básně – obrazy života, příběh, tlhnutí k epice, motiviku: všední, obyčejné motivy z našeho běžného okolí, zesílené využití realistického detailu, motivy ze současné techniky a vědy, moderní stroje, elektřinu, ovzduší velkoměst; jazyk: přirozenost, hovorovost, obecná čeština; verš: ústup složitě instrumentovaných slok a uzavřených tvarů, uvolnění veršů“ (tamže, s. 297).

Náš všední den je pevnina pokouší takovýto program formulovat.¹⁴ „Potřebujeme oporu, oporu v tom, co je jisté, v čem nás oči a uši neklamou – ve faktech. (...) Je třeba hledat detaily, které ukazují dál, které mají perspektivu, (...) existuje v naší mladé literatuře tendence k poezii všedního dne, která by byla pravdivější a funkčnější než to, co bylo o naší skutečnosti psáno dřív. Jde jí o zachycování faktů obyčejného, každodenního života, neboť jen z nich lze tvořit věrný a dynamický jeho obraz. Nechce ustrnout v popisu a v detailech, nýbrž být účastna společné cesty vzhůru, pomáhat a dodávat síly, nejen proto, že se to žádá – ale že humanistická a optimistická energie je jejím rysem podstatným“ (s. 2). První reakce nazvaná Pochyby o programu byla formulována Václavem Havlem v následujícím čísle.¹⁵ Upozorňuje na umělost celého programu, vadí mu, že objevuje v dějinách české literatury dávno existující: „jak je možno hovořit o prozaizaci verše, zavádění lidského hovoru do básní, odpatetizování, zavádění konkrétních životních situací a dějů do poezie (...) aniž mluvíme o velké vlně, jejíž kolébkou byla válečná Skupina 42“; že tak mladí básníci nemohou „navazovat a z jejich objevů hledat cesty dál“, připomíná tvorbu W. Whitmanů (s. 29). Červenkova odezva vykládá Havlovo vystoupení jako upozornění na ty skutečnosti, se kterými se bude muset mladá poezie „ve snaze o formulaci programu“ vyrovnávat. Je to první střet, který bude provázet *Květen* do konce jeho existence a stane se také jedním ze základních kontaktních problémů, které se řešily mezi *Květnem* a *Mladou tvorbou*.¹⁶ *Květen* dává zaznívat dalším hlasům, které zpochybňují celkové pojetí současného tvůrce: „musí být obdařen darem daleko rozvítější existenciální intenzity“;¹⁷ zvláště se distancuje od svých normotvorných pokusů: „*Květen* se neuzavírá a nechce se uzavírat nikomu. Nevyhlašoval nikdy programy ani manifesty“;¹⁸ otiskne názor, že důležitější než programy bude samotná tvorba,¹⁹ zkusí znovu a jinak formulovat další stanovisko ke svému profilu,²⁰ opětovně

¹⁴ HOLUB, Miroslav: Náš všední den je pevnina. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, č. 1, s. 1 – 2.

¹⁵ „(...) Chtěl bych však jejich programu vytknout jistou teoretickou nedůslednost a nesoustavnost. (...) v programu nebyla jasně vyřčena jeho historická situace, jeho místo ve všeobecné historii literatury, tento program jako by stál sám pro sebe kdesi nad vodami literárního proudění“ (HAVEL, Václav: Pochyby o programu. In: *Květen*, roč. 2, 1957/1958, č. 2, s. 29 – 30).

¹⁶ „Je to zatím časopis (Mladá tvorba, pozn. I. M.) málo výrazný, dosti bezradný, roztěkaný. Chybí v něm zásadní stanovisko k otázkám současného literárního vývoje, kulturní politiky atp.“ (Listujeme v literárních časopisech. In: *Květen*, roč. 2, 1957/1958, s. 184 – 185).

¹⁷ „umělec chce vyjadřovat prostě zkušenost člověka v maximální celistvosti a komplexnosti této představy, nejde mu o žádný díl lidské existence, o žádnou její specializovanou realizaci, ale o existenci jako celek. (...) A cítíme nutnost myslet především na prostého hrdinu našich dnů, člověka z tisíce, žádného boha či světce, ale skutečně člověka, plného lidských problémů, lidských vad i krásných vlastností, prostého každodenního člověka, žijícího velké i malé věci života, šťastného i nešťastného, dobrého i špatného, radostného i smutného. A mezi všemi dobrými i špatnými, radostnými i smutnými, zlými i obětavými, kteří jej obklopují, hledáme toho, jenž podle našeho mínění, je nejspíš příkladem pro jiné, jenž nejspíše ztělesňuje jejich mlhavé naděje do pevné víry“ (HAVEL, Václav: Básník dnešní doby. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, s. 145 – 146).

¹⁸ O věcech praktických. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, s. 157 – 158.

¹⁹ „vzpomenutý program není dosud ničím víc než vůlí psát jinak a s jiným vztahem k životu a že čeká vlastně na svou větší uměleckou realizaci“ (JELÍNEK, Antonín: Mladá poezie na dobrých cestách. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, s. 179 – 180).

²⁰ „(...) Byla jedna literární koncepce, nedefinitivní, nedomyšlená, a nadto uvedená ve známost v dosti nepřesné souvislosti s termínem ‚všední den‘. (...) Ale literární koncepce to byla. Přitom s rezervou ane-

ozkúšať ako základní slova: „*boj o fakta, konkrétnosť, pravda, analýza, objavovanie nevšednosti všedného, hľadanie smyslu prostých životů a věcí*“ (s. 264), prihlasuje sa k politickej poezii.²¹ V danom okamžiku sa na stránkach *Mladé tvorby* objavuje prvni rozsáhlejší analýza vážici sa k všednosti. Eduard Grečner píše o vzťahu obyčejnosti a naturalizmu, z něhož byl program „květnáků“ obviněn. Upozorňuje na to, že takové „nálepkování“ svědčí o tom, že pisatelé neznají ani program, ani texty, které pod jeho záštitou vznikly. Připomíná shodnou vehemenci kritiků, s níž byla dříve prosazována koncepce ideálního hrdiny.²² Ptá se na dokumentární hodnotu textů, které vznikají v současnosti. Připomíná vazby na italský filmový neorealismus: „*sú to paralely, ktoré vedú nie k úteku od života, alebo od jeho súdu, ale práve naopak, k vášnivému prilnutiu k nemu.*“²³ Grečner sympatizuje s rozvířením diskuse a prirovnává pokusy v *Květnu* k pohádkovému otevření zakazované třinácté komnaty.²⁴ Jeho vystoupení je podnětem pro Jaroslava Bočka,²⁵ aby se znovu vyslovil ke koncepci všedního dne a sám pak na Grečnera reagoval. Boček přestává vnímat poezii všedního dne jako tezi, ale sleduje ji jako fakt, „*podnítila značnou část mladé generace k cestě za realitou a realismem*“ (s. 292).²⁶ Znepokojuje jej i to, že se poezie všedního dne stala módou: „*Lidé, kteří psali o frézách, (...) kteří pak psali o dojičkách a traktoristech, později o chaloupkách pod stání, o rodných viskách, o kvítí všeho druhu, dnes píší stejně snadno o ulicích, o tramvajích nebo o opilých mládežnících a domnívají*

bo dokonce s ironií se k ní chovali a chlupy na ní hledali a nedokonalost jí vyčítali i leckteří, kdo však vůbec nebyli s to s žádnou koncepcí se vytasit. (...) že program „umění všedního dne“ (s prominutím nadále ten nepřesný termín – snad někdo časem vymyslí lepší) je nutné krátkodobý a jeho účelem (alespoň v té podobě, jak byl formulován) je regenerace, obnovení bezprostředního vztahu ke skutečnosti. Čili že dřív nebo později bude třeba se ptát: Co dál?“ (ŠOTOLA, Jiří: O jedné koncepci. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, s. 262–264).

²¹ „Je povinností poezie, chce-li být platným a slyšeným hlasem své doby, chce-li být tvořivým činitelem dneška, aby se přihlásila k tomuto tvůrčímu pojetí političnosti, které jí nejen nesvazuje, nýbrž je přední podmínkou jejího svobodného rozletu“ (O politickou poezii dnes běží. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, s. 270 – 271).

²² „Pamätáme sa iste na výrečné argumenty (...): na obvinenie umenia z apriorizmu, z lakovania, z perspektivizmu, na výčitky nenadanosti umelcov, na to, ako sa smiešne, a nepoučene všade kládla požiadavka zobrazovať akési ‚ideálne‘ postavy kladných hrdinov. Pamätáme sa dobre na obecné rozšírený pocit, že inžinieri ľudských duší robia naozaj poctivo to, čo sa na dobrých inžinierov patrí, totiž konštruujú. Ako ľudské duše, tak príbehy – i skutočnosť. (...) Umelecké diela (terminus technicus) nezobrazovali videné, ale želané“ (Grečner, c. d. 1, s. 12).

²³ GREČNER, Eduard: Trinásta komnata. In: *Mladá tvorba*, roč. II, 1957, č. 1, s. 12 – 13; srovnej BOČEK, Jaroslav: Oč jde italským neorealismům. In: *Květen*, roč. I, 1955/1956, s. 169 – 171.

²⁴ „Rozvířila sa konečne hladina mlčania, ktorá po prvom rozbúrení XX. stáročím a druhom rozbúrení II. stáročím čs. spisovateľov nápadne rýchlo stíchla. Otázok i problémov, ktoré vyvolal program ‚všedného dňa‘ je neuveriteľne mnoho. Myslím, že je povinnosťou mladých vysloviť sa k týmto otázkam, predovšetkým k otázke trinástej komnaty, čo je najcharakteristickejší a najpodnetnejší prínos tejto diskusie – k otázke zmyslu pre skutočnosť, pre fakt, snahy o vrátenie realizmu do polohy pravdy o súčasnosti“ (Grečner, c. d. 2, s. 13).

²⁵ BOČEK, Jaroslav: O „třinácté komnatě“, o poezii všedního dne. O tom, co jí je a co jí není, a trochu o věcech kolem. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, s. 292 – 294.

²⁶ „Poezie všedního dne byla a je vyjádřením potřeby mladé generace po návratu k realitě, ke skutečnosti nejskutečnější, tedy k tomu, co za všech okolností bylo, je a bude tím nejbezpečnějším zdrojem každého opravdového umění“ (Boček, c. d., s. 292).

se, že jdou s dobou, že odpovídají na její požadavky“ (s. 293).²⁷ Při reakci na Grečnera se domnívá, že ten „nejenže (...) mylně informuje slovenskou mladou veřejnost o záměrech poezie všedního dne (...), ale vytváří koncepci v podstatě nerealistickou a naturalistickou a v důsledcích opět schematickou“ (s. 293). Je zajímavé nad článkem Eduarda Grečnera rekonstruovat způsoby čtení právě na výkladu, interpretaci a reakci Jaroslava Bočka. Grečner hledá co nejkonkrétnější ukázky a co nejsrozumitelnější způsob, jak konkrétně přiblížit čtenáři podobu všednosti, jak ji chápe *Květen*, jak ji pro sebe vnímá Grečner. Sděluje osud dokumentárního filmu *Príbetská jar*, který zachycuje osud zemědělece, který se rozhodl vstoupit do družstva, ale protože jej skutečnost zklamala, opět z družstva vystupuje – nejsilnějším sdělením filmu je podle Grečnera „obraz toho istého Kováča a jeho tvrdého a mužného monologu o nádeji, viere v družstvo a skutočnosti“ (Grečner, c. d. 2, s. 12). Síla dokumentu, schopnost těch, kteří příběh zachytili, se stávají pro Grečnera souměřitelnými se snahou autorů *Května*. Grečner vnímá celou situaci ve prospěch *Května* a jeho autorů (jmenuje Bruknera, Holuba, Bočka!),²⁸ hledá adekvátní situace v dějinách antické literatury, v dějinách italského filmu (Cesare Zavattini),²⁹ v dějinách francouzské literatury (Zola), aby objasnil, že „umelci, ktorí sa hlásia k časopisu *Květen*, hovoria o poézii (umení), ktorá by zraňovala svet. Myslím, že v tom naozaj niet ani stopy po naturalizme, je v tom iba snaha písať pravdivo a podávať pravdu celú. Lebo nie je pravdivé to, čo sa nám hodí, a netypické to, čo sa nám nehodí“ (s. 13). Boček jako by celý text četl se zkrácenou optikou. Příklady, které měly Grečnerovu článek dodat na přitažlivosti, proto byly hraniční a mezní – žebrající invalidé, soudní procesy s mládeží, a měly upozornit na to, že často sami ze skutečnosti vnímáme pouze to, co nám vyhovuje –, se u Bočka mění na žebráky, zločinnou mládež a přibývají prostitutky, jejichž přítomnost mezi motivy v textu nezaručuje pravdu.³⁰ Boček Grečnera kárá, hledá všechny argumenty, aby slovo naturalistický v souvislosti s *Květnem* zažehnal,³¹ pak naopak vyzdvihuje to, co bylo hlavním tématem celého Grečnerova článku, a to odvalu a schopnost mladé generace vstupovat do třináctých komnat. „Komnata, ktorou dovedou otevřít jen lidé opravdu silní a tvořiví, opravdoví básníci, tvůrci, podmanitelé. Otevřít tuto komnatu zakazuje běžná konvence, zvyk, slabost, pohodlí, epigonství, duševní lenost a neschopnost jakéhokoliv druhu“ (s. 294).

²⁷ „Bude nutno říci, kdo tvoří, kdo má skutečnou potřebu zápasu o poezii všedního dne a kdo je pouhým epigonem, který se s touto vlnou chce svěst o pár metrů dále na své příživnické pouti uměním“ (Boček, c. d., s. 293).

²⁸ „Naturalizmus v hlavách žalobcov je zjavne čosi iné – je to nedostatok názoru na fakt. (...) Dokumentárna vernosť reality je ono charakteristické znamienko realizmu (človek si tu uvedomí klzkosť a mnohoznačnosť pojmov), ktoré doteraz nášmu umeniu chýbalo. To je kritika květnovcov a to je kritika správna“ (Grečner, c. d. 2, s. 12).

²⁹ Cituje světově uznávaného scénáristu: „unikat' skutočností znamená zrádzať ju“ (tamtéž).

³⁰ „Mohl bych jmenovat stovky děl, v nichž se neobjeví ani jeden žebrák a ani jedna prostitutka, a přesto na nás tato díla působí ořesně svou pravdivostí“ (Boček, c. d., s. 294).

³¹ „Při svých vývodech se Grečner opírá o některé citáty Zavattiniho. Myslím, že je svým rozváděním a výkladem podstatně zjednodušuje. Říká-li Zavattini: ‚Podívejte se na jakýkoliv fakt a ten se může stát předmětem vašeho vyprávění, jestliže jste schopni analyzovat a osvětlit celý komplex příčin‘, je to zásadně něco jiného, nežli to, co říká Grečner: ‚Žebrající invalidé a mnohá jiná individua se nemohou vyskytovat ve skutečnosti a neexistovat přitom v umění.‘ Prvý názor vyvěrá z intenzivního uměleckého přístupu k realitě, druhý je výrazem extenzivního přístupu. Prvý je realistický, druhý naturalistický a faktografický“ (Boček, c. d., s. 294).

Na Grečnerův článek, který v *Květnu* propadl, reaguje v třetím čísle druhého ročníku *Mladé tvorby* Ivan Mojík.³² Ten jej přečetl jako naprosto nadšené přijetí poezie všedního dne. Jeho vztah k ní je však velmi vyhraněný a poezii všedního dne přijímá s připomínkami – považuje program za velice úzký, přehnaně vystavující své odmítání oslavnosti i vyzdvihování poezie faktů (připomíná, že takové verše, jako nabízí Bruknerova *Óda na sušení prádla*, tvořili autoři i v době temného schematismu, s nímž se *Květen* konfrontuje). Mojík neuznává ani pojetí všedního dne jako pevniny, protože mu v něm schází dnešní čas a prostor.³³ Nachází styčné body ve vystoupeních Grečnera, Holuba i Šotoly tam, kde stejně jako on pozorují útěk autorů k tématům poezie přírodní a milostné (V. Turčány), k vycizelovanému tvaru (M. Válek), ale Mojík „dáva svojim najbližším básnickým druhom na uváženie, či ich poézia mihotavých farieb, tónov a vôní pomáha a nakoľko, v starostiach dnešného človeka, človeka 20. storočia, človeka atómového veku. (...) Možno si nechcú ‚špiniť‘ pero námetom dnešným, súčasným, horúcim. No kto vie, ako večnosť, t. j. aspoň naši synovia a dcéry, budú hodnotiť ich poéziu. Či ozaj ako hrdinstvo – alebo ako zbabelosť“ (s. 65). Mojík vybízí své generační druhy k tomu, aby se osamostatnili, aby jejich tvorba byla jedinečná jako v případě Ráfuse, Mihalkoviče, Ondruše, aby se našel kritik a teoretik nastupující generace.³⁴ Nachází mezi publikujícími autory „skupinku, ktorá sa programove prikláňa k súčasnosti, k jej problémom a otázkam“ (M. Ferko, I. Okáli, J. Blažková, M. Čeretková-Gáľlová, E. Grečner, I. Mojík) a domnívá se, že „by nebolo od vecí, keby sa autori (této skupiny, pozn. I. M.) snažili nájsť cestu k sebe, keby si tiež vyjasnili svoj ‚program‘. Bol by to iste program, ktorý by žiadal širokú škálu foriem, ktorý by chcel v tvorbe pravdivo zobrazovať človeka dneška, človeka atómového veku. Nevyhýbal by sa nijakým páľčivým otázkam – no nemohol by sa špecializovať len na dnes móдне hundranie a divanie sa čiernymi okuliarmi. Tvorba tejto skupinky by sa iste nechcela obmedziť iba na básne s nejakými ‚politickými‘ námetmi – aby plne zachytila človeka dneška, musela by hovoriť aj o jeho láske, sklamaní a smútku. No jej hlavné úsilie by malo smerovať k vytvoreniu umelecky silného obrazu človeka dnešného veku, ku ktorému by hovorila – tak ako poézia všedného dňa – i k jeho životu, modernou, hovorovou rečou a neuzatvárala by sa do nejakých symbolických a impresionistických skafandrov“ (s. 66).

Květen si nenechal ujít příležitost a na Mojíkovo vystoupení reagoval v rámci diskusní tribuny, před přímou reakcí zařazuje článek redakce *Kdo nic nedělá*,³⁵ v němž přistupuje na stanovisko, že tím, jak si časopis buduje „tvář a pevnou páteř“ se také dopouští chyb a je připraven na otevřenou, nezákladnou a upřímnou kritiku, protože s takovou

³² MOJÍK, Ivan: Dnešok je naša pevnina! In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 3, s. 65 – 66.

³³ „Teda ‚všední den je pevnina‘? Bez ohľadu na to, že žijeme v dobe, keď nám takmer za oknami vyrastajú jedovaté hříby atómových výbuchov? Keď v neďalekej Budapešti prináša victor pach popola spálenišť? Nie – s tým sa nemožno uspokojiť“ (Mojík, c. d., s. 65).

³⁴ „Nie snáď, že by sme nemali rovesníkov, ktorí sa zapodieľajú kritikou. Máme! Lenže – pohrdajú nami a ak sa natoľko znížia, že píšú o našich veršoch, robia to s pocitom, že nám preukazujú zvláštnu, ničím nevyvážiteľnú milosť. To, že vyleteli tak vysoko, sa dá vysvetliť – a s dobrou vôľou aj pochopiť. No pritom všetkom zostáva faktom, že v zmätkoch ideových bojov zostávame my, začínajúci autori, bez opory svojich teoreticky školených druhov“ (Mojík, c. d., s. 65 – 66).

³⁵ *Kdo nic nedělá*. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, s. 367 – 368.

chce také vystupovat. Redakce rekapituluje zkušenosti dvou ročníků: schematicismus není možné jakkoli v literatuře udržovat; na dogmatismus v umění a kritice je potřeba ukazovat, ale není nutné se jej lekat; za cizí se považují tradice, které nyní přicházejí do módy (Skupina 42, protektorátní poezie, Joyce);³⁶ je třeba dostat kritice, která bude vycházet z analýzy všech i nedobrych vlastností společnosti; nelze „mechanickým způsobem obrábět tradiční témata“, bezideově a apoliticky; za nejcennější považuje redakce autorský podíl na podobě časopisu (M. Holub, J. Brukner, M. Červenka, J. Boček, J. Vohryzek, K. Schulz, Z. Heřman), na „umění bez falše a schémat, bez filtrů černých i růžových, na umění nasyceném životní zkušeností, na umění soustředující pozornost ke každodennímu životu lidí roku 1957“ (s. 368). Na závěr redakce zdůrazňuje: „Zatím, zdá se, není tu mnoho chuti lámat teoretická kopí za mladé umění, a jsme svědky ojedinělého zjevu v naší kultuře: rodí se a tvoří nová umělecká generace – snad první bez teoretických mluvčích.“

Od bodu, od něhož se také odvíjel úvodník Ivana Mojíka přechází pak redakce ke zmíněnému článku.³⁷ Odezva má však překvapivou podobu, není polemikou, ale je parafrází a citací. „Poněvadž je to jeden z mála závažných diskusních příspěvků na toto téma, nepovažujeme za zbytečné seznámit čtenáře Května alespoň s některými jeho pasážemi.“ Redakce přejímá nutnost zachycování faktů obyčejného života, zdůrazňuje to, že si je asi sama redakce, dle Mojíkova výkladu, vědoma toho, že poezie faktů tu už byla, že hlavně reagují na přemíru oslavnosti. Cituje celý úsek, v němž Mojík charakterizuje situaci ve slovenské mladé literatuře a vyzývá k formulaci programu.

Ve čtvrtém čísle *Mladé tvorby* nacházíme článek Bohuslava Kováče,³⁸ který jako by byl shrnutím dosud pingpongově se vracějících pokusů naslouchat si. Článek se pokouší vymezit komunikaci mezi začínajícími autory v Čechách a na Slovensku, podněcuje k diskusi, k přesnější formulaci teoretických pozic mladé prózy, poezie a kritiky v závěru pátého desetiletí dvacátého století. „Mladá generácia slovenská i česká začína mať veľmi charakteristickú črtu: hľadá sa. V živote, aj v umení a literatúre. Pomaly sa nám rysuje už povaha tejto generácie, jej snaha vlastnými rukami si vydobíť realitu, vlastnou silou sa prebiť dopredu. Nechce kojnú a tútorov, nechce biblie a kanonizované scholastické poetiky. Nebude mechanicky opakovať, čo ju naučili, kým bola ešte vo vankúšoch, ale chce začať ab ovo, od samých základov, byť renesančnou, hrdinskou, silnou v umení i v živote“ (s. 109). Kováč charakterizuje postup generace jako oprávněný, protože čtenář si v předcházející tvorbě nikdy nemohl najít podobu sebe sama a své současnosti. Smysl programu vidí v tom, že upozorní na „niektoré životné a umelecké hodnoty, ktoré boli dosiaľ zatlačené do pozadi, vyzdvihne je a zdôrazní“, ale zároveň si sám uvědomí, že nelze takové básnické motivy a témata kanonizovat, protože i všední den je pouhým zlomkem sku-

³⁶ „Sotva je však vyřešena otázka ‚sporů dědických‘ negativním konstatováním; a právě tady má mladá generace velmi mnoho co dohánět v poznání a plodném využití toho, co dobyly generace těsně předcházející. Cesta od ‚modernosti‘ k modernosti bez uvozovek, od epigonství k tvorbě vede i přes osvojení a překonání celé sumy velkého umění posledních desetiletí. Teprve jsme na ni vykročili“ (tamtéž, s. 66).

³⁷ Dnešek je naše pevnina. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, č. 10, s. 368.

³⁸ KOVÁČ, Bohuslav: Poézia všedného dňa? In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 4, s. 109.

tečného života a nedáva dost priestoru pro utvoreni syntézy. „Neverím, že jej (poezie, pozn. I. M.) účelom je zrkadliť dobu, reprodukovat ju. Musíme ale spolutvorit to, čo je pred nami. A preto nás musí predísť, skúmať pôdu a ukazovať ďalší smer. To je najhlavnejší dôvod, prečo odmietam ‚květnovcov‘.“ Kováč se dokonce domnívá, že cesta Května je pro slovenskou poezii zcela nevhodná. Odmítá názory Grečnera, protože mikroskopické pozorování člověka nepřinese regeneraci, ale degeneraci slovenské literatury. „Chybou našej literatúry bolo, že sa nevedela dívať na skutočnosť z odstupu, že bola krátkozraká. Preto ani nevytvorila široké plátna, nevidela svet komplexne (podľa A. Matušku). Ak Grečner ponúka nový drobnohľad, treba sa mu diskkrétne poďakovať.“ Kováč dovzuje jinými argumenty, že názory Grečnera i stanoviska Května jsou plná naturalismu. Zdůrazňuje vratkost představeného programu Května, za nímž spatřuje i vazbu na Čapkův pragmatismus,³⁹ a je přesvědčen o tom, že téměř nic dosud v *Mladé tvorbě* otištěné nevyhovuje programu Května, „ani básne Mojíka, Chudobu, Ondruša, Janovica – to najlepšie, čo Mladá tvorba doteraz priniesla“.

E. Grečner v půli druhého ročníku přichází s textem,⁴⁰ aby reagoval mj. na články I. Mojíka, B. Kováče, J. Bočka. Jeho formulace však obsahují dovětek redakce, která „nesúhlasí s jeho vývodmi, lebo povyšujú pasívnu podriadenosť spisovateľa faktom života na základný princíp umeleckej tvorby“ (s. 153). Své stanovisko formuluje pregnanterněji než poprvé a uvozuje je opakovaným tvrzením: „bolo priveľa tíšiny medzi nami.“ Věřilo se bez mrknutí oka v absolutnost jistých pravd – „a azda preto prekvapí náhly vpád rôznych názorov, priveľa nevypovedaných slov a náhlivých pokusov sformulovať si to, čo sa odrazu zakymácalo a ukázalo rúcajúcou sa hlušinou“ (s. 153). Zdánlivě náhle jsou nejen mladí autoři nuceni k formulaci individuální koncepce života, umění, morálky a vypadá to, jako by nebylo odkud čerpat. Všechny hlasy, jako by se ozývaly proti Květnu a jeho koncepci všedního dne, ale Grečner vůbec nevnímá jejich všední den bezvýhradně a se zaslepenou úctou,⁴¹ jen promýšlí jejich pojmy, které byly nabídnuty jako první, se tížá-dostí „dopátrať sa teraz už naozaj pravdy o skutočnosti a súčasnosti. (...) Lebo nič iného v hnutí ‚květnovcov‘ som nebral za svoje, iba tam čítenu snahu odpútať sa od šablón a dogmy a prilnúť ku skutočnosti bez povier a ilúzií (teda nie k hocijakej skutočnosti, ale práve videnej bez povier a ilúzií)!“ Odmítá osočení, že z faktů dělá modlu, protože je přesvědčen, že nelze obcházet fakta, je v nich prvotní pravda. Ta nevychází z literatury, musí vyvěrat ze života, z lidské morálky. A dostáváme se k bodu, od něhož se redakce distancovala. Grečnerovo stanovisko je zřejmé: „Moje predstavy o skutočnosti môžu byť chybné. Skutočnosť nie. Tá je – a je nato, aby mi vnútila PREDSTAVU O TOM, AKÁ JE. Záleží na mojom oku, na presnosti môjho pohľadu. Je bytie a až potom vedomie. Umelec musí pristupovať k skutočnosti bez zaujatia a povier. (...) Chceme sa dopátrať pravdy cestou empirie, i za cenu skepsy. Skeptikmi sme sa ostatne nenarodili, tí sa nerodia, ale

³⁹ „Dnes nie je čas na čapkovský pragmatizmus, ktorý si rýľuje citíky vo vlastnej zelinárskej záhradke, kým okolo sa tvoria dejiny. Konkrétne tvorba ukáže, v čom sa mýlili (lebo tej zatiaľ ukázali málo a ostatne – prečo tak hlasno hovoria o nenarodenom dieťati?)“ (Kováč, c. d., s. 109).

⁴⁰ GREČNER, Eduard: Namiesto polemiky (Na margo článkov I. Mojíka, B. Kováča, J. Bočka a L. Kudelku). In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 5, s. 153.

⁴¹ „My sme neprisahali na Květen, privítali sme len ich iniciatívu“ (Grečner, c. d., s. 153).

človek sa ním stáva z rôznych – u nás nie zriedkavých – príčin“ (s. 153). Grečner se znovu citacemi vrací k odpovědi J. Bočka, který reagoval na jeho přemýšlení o všednosti a třinácté komnatě: „*Aká tragédia nepochopenia!*“ Opakovaně vysvětluje své pojetí celistvosti, zakázaných témat, typičnosti a atypičnosti. V závěru se vrací k dalším tématům, která ihned poslouží k tomu, aby ten, kdo se jich dotkne, kdo je použije ve svých textech a úvahách byl ihned ostře sledován a veřejně peskován – „*tragický tón, skepsa, nihilizmus. (...) Iba ten to nevie pochopiť, kto nevie, čo je krutá dezilúzia, čo je hĺbina a prepadlisko, ktoré sa na chvíľu otvorilo pred zrakmi žasnúcich veriacich*“. Právě onu deziluzi vnímá jako dobrý výchozí bod, protože je přesvědčený, že mladí zůstávají nezlomení. „*Vedia veľmi dobre cestu, po ktorej má kráčať spolu s nimi ich očistné a očišťujúce ume- nie*“ (s. 153).

Další otálení kolem programu *Května* bylo ve třetím ročníku časopisu oslabeno. Redakce se více soustředila na konkrétní tvorbu – básnickou, prozaickou, kritickou. Až závěrečný ročník se znovu vrací k formulaci programu, respektive k revizi dosud vysloveného, aby bylo posíleno to, co mělo zachránit existenci časopisu,⁴² co mělo přesvědčit zřizovatele – Svaz československých spisovatelů – o tom, že je redakce schopna nést „*plnou zodpovědnost za ideový profil časopisu*“. Ale Štoll označí viníky: „*individualistické intelektuály, kteří po XX. sjezdu pozbyli kritické soudnosti a propadli psychóze subjektivismu*“⁴³ a osud časopisu je zpečetěn.

Mladá tvorba měla před sebou ještě relativně dlouhou existenci a mohla, aniž by se vymezovala vůči někomu a něčemu ve své pouti za žádoucím vymezením programu nadále pokračovat. Milan Ferko ve své *Vzbure proti konvenčnosti*⁴⁴ vystupuje proti „*múdre- remu mlčaniu, proti folklorizácii poézie*“ (tu v daném okamžiku představuje tvorba Jozefa Pavloviče a Ferka znepokojuje to, „*že Pavlovič považuje takéto svoje básne za dobytú vlastnú poetickú tvár, za modernosť a novátorstvo*“, s. 1), „*proti vrabcočvirikizmu*“ (poté, kdy časopis tři roky bojuje se schematicismem, zjišťuje Ferko, že nezná odpověď na otázku: „*Kam viedla zle pochopená teória volania po vlastnej tvári?*“, ale rozpoznává, že se otupuje odpovědnost autorů před čtenářem, že jsme svědky útěků před současností „*na salaš a úhory*“, protože si autoři neadekvátně vyložili volání po zvroutnění a ponoru básníka; upozorňuje, „*že je najvyšší čas vzbúriť sa proti plesnivine a hliveniu*“, s. 1 a 2), „*proti zápečníctvu*“ (sám však naznačuje problémy, které zabraňují, aby se z něj literatura vymanila mj.: nedostatek sečtělosti, nedostatek zahraničních zkušeností, ne-

⁴² ŠTOLA, Jiří: Náročný program. In: *Květen*, roč. 4, 1959, č. 4, s. 145 – 146. Proměňuje se slovník, který dosud patřil k programovým pokusům *Května*, a tak čteme m.j. následující: „*Jistěže v této dnešní praxi českého umění padesátých let zdaleka dosud nejsou zcela běžné ony principy, které v současné naší řeči znamenají: stranickost, političnost, společenskou aktivitu umění bojujícího za socialismus. (...) Je zajisté znovu a znovu potřeba mobilizovat současné české umění, současnou českou literaturu, aby usilovala obsáhnout vše, co je ústředního, hlavního, velkého v naší společnosti, co je důležitého, podstatného pro naši společnost, aby usilovala o patos této doby v této zemi, aby nenechávala slova ‚političnost‘, ‚stranickost‘, ‚revolučnost‘ žít jenom na papíře rezolucí, usnesení a manifestů, aby umění nezůstávalo pozadu za svou epochou, za lidmi, za prací, objevy a činy lidských rukou a mozků.*“

⁴³ srovnej ŠTOLL, Ladislav: Úkoly literatury v kulturní revoluci. In: *Květen*, roč. 4, 1959, č. 4, s. 147 – 149.

⁴⁴ *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 1, s. 1 – 2.

možnosť dostať sa k tvorbe Apollinaira, Baudelaira). V článku sa také objavujú mená (básnici A. Chudoba, J. Turan, I. Mojik, J. Ondruš, prozaičky J. Blažková, M. Čeretková-Gálová), ktorá podľa autora článku naznačujú, že je možné ze stávajúcej situácie vybreďnúť.

Milan Rúfus vystúpil vo druhom čísle druhého ročníku *Mladé tvorby* se zповeďí.⁴⁵ Zachycuje postupné a často chybné kroky a čakání s poblouznenou hlavou, ktoré jen přes slepé cesty a vnútřní úrazy vedly k postupnému poznání skutečné role umění.⁴⁶ Teď s menší okázalostí, ale se stálým elánem touží „dopátrať sa pravdy v živote i umení“, a odporem k lhaní znovu v sobě objevit jistou vášeň. Jozef Kot⁴⁷ shledává v dosavadní básnické produkci jen jednotvářnost, liknavost a neprůbojnost, izolovanost od reálného života. Ve svých úvahách naráží na program *Května*, ale vnímá jej s velkými výhradami, je ochoten přijmout prostředky, o nichž poezie všedního dne mluví, ale odmítá ji jako cíl. Nesmíruje se ani se „zhubnou vlnou tzv. prírodnej a intimnej lyriky“ (s. 72), protože je „pózerská a konvenčná“. Náznaky možných cest současné poezie vidí v *Mladé tvorbe* otištěných verších Jána Turana.⁴⁸ Jaroslava Blažková při pojmenovávání povinností pro současnou literaturu⁴⁹ chce „bubnovať do hluchej ľahostajnosti, kričať na otupených“, znepokojuje ji cyničnost mládeže, požívačnosť, honba za pochybnými vzrušeniami, jinačnosť generace rodičů („žijú v podstate podľa kódu morálky kresťanskej a náš nepokoj ich nevzrušuje“), klid a odpovědi nenachází ani ve vymezeném programu „všedního dne“ („Hľadať únik zo schematismu spevom na objektivitu, sa mi zdá ako vypracanie sivosti šedivosťou“). Přesto považuje dnešek za pevninu, kde je možné nacházet člověka („nie s veľkým Č, lež radového, veľkého svojou obecnou platnosťou“), který se sám bude rozhodovat, zda se stane svobodomyšlným vládcem zeměkoule, nebo se s ní rozsype na „Nič v kozmickom prachu“.

Nadhled do pokusů vyslovit se obecně, najít adekvátní vyjádření, naučit se přemýšlet o sobě a literatuře vnáší rozhovor *Května* a *Mladé tvorby* s Alexandrem Matuškem⁵⁰ a jeho odpověď na otázku týkající se literárních sporů a ideologického ruchu v literatuře: „preteoretizovali sme sa; nechodíme už do školy, školíme sa; neučíme, odovzdávame skúsenosť; nemáme mládež, ale mládežnícke hnutie; nemáme čitateľov, ale čitateľské krúžky; a málokto ešte hovorí o knihe súkromne, vyznavačsky, všetci radšej verejne a požadovačne“ (s. 131).

Závěr roku pak přináší celou sérii konferencí, které se snaží hodnotit současnou situaci v literatuře – znovu se definují cíle a cesty,⁵¹ vymezují se pojmy generace,⁵² realita, rea-

⁴⁵ RÚFUS, Milan: Nástup generácie. In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 2, s. 33.

⁴⁶ „Uverili sme na počiatku novému a dychtivo sme čakali, čo sa stane, (...) postavili sme sa pod nové myšlienky a hľadali tvar, ktorý by zovrel novú dobu. A nenašli sme, pretože nebolo možno nájsť. (...) Celé umenie sa trápilo tým, ako vyhnať a odhalit' nepriateľov skutočných a domnelých, (...) priškriplo sa nám to povrchové nadšenie, tá hraná láska na veľkých plátnach“ (Rúfus, c. d., s. 33).

⁴⁷ KOT, Jozef: Slovo na okraj. In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 3, s. 72–73.

⁴⁸ TURAN, Ján: Óda na sobotné návraty. In: *Mladá tvorba*, roč. 1, 1956, č. 3.

⁴⁹ BLAŽKOVÁ, Jaroslava: Naša zelená generácia. In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 5, s. 130.

⁵⁰ Nie programy, ale umelecké diela. In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 5, s. 131.

⁵¹ KARVAŠ, Peter: Ide o cieľ a cestu. In: *Mladá tvorba*, roč. 3, 1958, č. 1, s. 8–11.

⁵² Srovnej RÚFUS, Milan: Slovo k vrstovníkom. In: *Mladá tvorba*, roč. 3, 1958, č. 1, s. 2–3; TALLO, J. A.: Druhá smena – alebo druhá garnitúra? In: *Mladá tvorba*, roč. 3, 1958, č. 2.

lismus.⁵³ Témata se opakují, pokusy o definování jsou tu přesnější, tu velice vágní, tu zaštiťené hlasitým přemýšlením a nabývanými zkušenostmi, tu vyvolané osobním střetem, či pocitem nepochopení. Je však zřejmé, že autoři nabývají tvůrčí sebevědomí a to nejpodstatnější pro literaturu se začíná odehrávat v básnických, prozaických a kritických textech.

Od prvních čísel se v *Květnu* i *Mladé tvorbě* představuje škála dosud málo známých, ale i dosud nepublikujících autorů. Představují se jako básníci, dramatici, kritici, prozaici. Časopisy se vedle literatury věnují filmu i divadlu, vydavatelským novinkám. Upozorňují na kulturní akce. Snaží se formulovat jasná stanoviska a vyvolávat tak diskusi. Forma recenzí, otevřených dopisů má být impulsem k otevřené diskusi, která bude jednotlivé ročníky posléze profilovat.

Už v prvním ročníku *Mladé tvorby* jsou nepřehlédnutelné povídky Jaroslavy Blažkové *Keby prišli...* (In: *Mladá tvorba*, roč. 1, 1956, č. 1, s. 8 – 10), Jozefa Kota *Lešenja. Monológ Človeka čias nedávnych* (In: *Mladá tvorba*, roč. 1, 1956, č. 3, s. 88 – 90), a v prvním čísle ročníku druhého próza Maríny Čeretkové-Gállové *Drozdíkovci* (In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 1, s. 5 – 8).

Kot představuje osamělého a bezradného Mateja (nomen omen), který chce být co nejpotřebnější, chce být v souladu s dobou dělníkem. Neuspokojuje jej jeho pozice účetního, nemůže být tak často se svou mladou a krásnou ženou. Chce se stát zedníkem, cítí se dobře v partě Bartka, ale pro závrať nemůže pracovat ve výškách na lešení. S naivitou a důvěrou přichází žádat o referentský post, ale je okamžitě vydírán Kosíkem na kádrovém oddělení.⁵⁴ Podlehne tlaku, přijme znovu úřednické místo, ale stává se donašečem a stoupá vzhůru po kariérním žebříku.⁵⁵ Opouští jej žena, otevřeně jej odsuzují přátelé. Zůstává zoufalý, osamocený. Vzepře se, odmítne dále s Kosíkem spolupracovat a odchází z kádrového s vizitkou třídního nepřítele.⁵⁶ S nadějí, že neztratil svou ženu, kterou k životu potřebuje, že k ní najde cestu, aby snad mohli být spolu.

Jaroslava Blažková se na stránkách *Mladé tvorby* poprvé představila povídkou *Keby prišli...* Příběh má podobu zlého snu, kdy zvuk tanků, který slyšela v stresové situaci války, navodí představu obsazení Slovenska Američany s hrozbou atomových zbraní, radioaktivních prášků... Dnešním čtením jako bychom sledovali kostru špatného filmu, ale

⁵³ VÁLEK, Miroslav: Cesty poézie. In: *Mladá tvorba*, roč. 3, 1958, č. 3, s. 2 – 3.

⁵⁴ „- Či vieš, súdruh, že si kádrovým prípadom? - Chcel som namietat'. - Si straník, súdruh, však? - Prikývol som. - A vieš o tom, že tvoja žena trpí buržoáznymi predsudkami? - Srdce sa mi zovrelo. Spomenul teba, Ela, a znelo to cudzo, nepriateľsky. - Chodí do kostola... Mám tu poznámku... Ideologicky nevypelá... - pokračoval neúprosne Kosík. - A ty, súdruh, to necháš len tak? - Ale, - chcel som namietnuť, lenže ma Kosík nepripustil k slovu. - Zanedbávaš svoju rodinu, žiješ v temnotách, súdruh, - vravel mi. - Rád by som ti pomohol, súdruh. Ale tá tvoja žena... - Moja žena predsa... predsa... - zašepkal som priškrteno. - Neraz sme o tom vraveli, ale čo si pomôžem? Je z vidieka, brata má farára a celá rodina takto... Nemôžem ju nútiť, nemôžem... Nemám práva... A bojím sa... - Dost! - tresol Kosík dlaňou o stôl. - Takto socializmus nevybudujeme! Hovoríš, súdruh, jasne z pozícií malomeštiaka... Slúžiš reakcii...“ (In: *Mladá tvorba*, roč. 1, č. 3, s. 89).

⁵⁵ „a každú sobotu som ukájal Kosíkov smäd všakovými klebetami. Nebolo to ani také ťažké - stúpať... Ako tým lešenárskym rebríkom... Najprv nohu, potom ruku... Lavú, pravú... Právú, ľavú... Voslep... Nemo... Bez mi-los-ti... Matej! - Ela! - Nechoď do výšav... Čudná triaška ma chytá... Bojím sa...“ (In: *Mladá tvorba*, roč. 1, č. 3, s. 89).

⁵⁶ „Snáď ma, Ela, pochopíš... Snáď sa, Ela, zhodneme... Ale ako!?“ (In: *Mladá tvorba*, roč. 1, č. 3, s. 90).

je to jenom schématická kulisa k tomu, aby se projevily charakterové vlastnosti dosud blízkých lidí (spolupracovníků!) – zbabělost, přetvářka, aby v nich najednou převážily schopnosti jakékoli účelové lži, okamžité „prekabátenie sa“.

Čeretková-Gálová vypráví příběh rodiny, do jejíhož soužití zasáhly politické procesy. Úspěšně vystudovaný syn se ve městě ožení a pozve své vesnické rodiče do města, aby s ním obývali dům, který koupil. Ti, aby byli v blízkosti syna i vnuka, přijíždí a sledují soužití ohnivé a krásné ženy se synem, užívají si vnuka a snaží se přizpůsobit „modernímu“ životu, ale neztratit svou osobitost. Jediná návštěva tajuplného spolužáka v čase února 1948 vše změní, syn je zatčen, obviněn, odsouzen a uvězněn. Snacha nezvládá samotu a začne využívat svých tělesných předností, aby zprvu zabezpečila rodinu, a později (vše je v povídce podbarveno rodově – sama je nemanželským dítětem svobodné matky) uspokojovala pouze sebe samu. Existence a výchova nyní už dvou vnuků zůstává na osm let pouze na babičce a dědovi.

Vnímáme-li všechny tři texty jako reprezentanty povídkové tvorby začínajících autorů druhé poloviny padesátých let, pak nepřekvapí ústřední témata příběhů – okupace Slovenska americkými vojsky (Blažková), proměna dělníka v úředníka a zpětný návrat mezi dělníky (Kot), soužití vesnických rodičů se snachou, synem a vnoučaty ve městě (Čeretková-Gálová), ale jejich pointování. Z proškolených, novodobých socialistických kádrů téměř nikdo v zátěžové situaci neobstojí – nejen politicky, ale základními lidskými hodnotami (Blažková); komunistický dozor se bojí jakkoli vnímat, pojmenovávat a řešit víru člověka, zakotvenost rodiny v přírodě, vesnici a pobožnostech (Kot); mašinérie politických procesů, která vyhledala a odsoudila a uvěznila třídního nepřítele demonstrativně, bez důkazů a právních podkladů, rozbije rodinu, sebere dětství, zmaří manželství. Chlapec, jehož záchranou jsou prarodiče vězněného otce, které vesnická bída naučila přežívat téměř z ničeho a neklesnout morálně, se tak ocitá paradoxně ve stejné situaci celoživotně poznamenaného a deprimovaného jedince, jako jeho kamarádka, kterou dělnický otec denně týrá (Čeretková-Gálová). Všechny povídky mají realie současnosti (padesátých let minulého století) – město a jeho továrnu se stranickou hierarchií, rodinu, jako základní jednotku státu, dobový jazyk.

Odezva, kterou publikoval Bohuš Trávníček ve *Smene*,⁵⁷ nebyla příznivá. Okamžitě využila všech degradujících slovních nálepek, aby texty odsunula mezi nežádoucí. Společně všem třem bylo to, že autoři „*neslúžia ľudu*“. Kota recenze obvinila z využívání „*buržoazní teorie o degradaci intelektuálů*“, Čeretkovou-Gálovou z toho, „*že nie je presvedčená, že sa omyly justície naprávajú rehabilitáciou a nemá jasné politické myslenie a čistú hlavu*“ a nahrává „*prízemným chůtkam malomeštiakov*“. Blažkové bylo vytýkáno, že nemá typ člověka s velkým Č a celé vyprávění vyznívá jako „*neodpustiteľné skreslenie životnej pravdy*“. Na jejích obhajobu se ze stránek *Mladé tvorby* ozval Kornel Földvári (považoval celou kampaň za „*nezmyselné, no tým zákernejšie obvinenie*“):⁵⁸ připomíná, že Blažková zobrazuje drobné, ušlápnuté lidi, kteří jen občas zapomínají na „*osobné škriepky a výhrady*“, spolu s Kotem přinášejí odporné typy slabochů klátící se jako třtina ve větru konjunktury a Čeretková-Gálová představuje palčivou labilitu moderního manželství.

⁵⁷ Sloboda umeleckej tvorby a pravda života. In: *Smena*, 28. 2. 1957.

⁵⁸ Pravda života je nedeliteľná. In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 4, s. 103 – 104.

Redakce ve stejném čísle jako kontrapolemiku K. Földváriho otiskla i sérii čtenářských ohlasů na první čísla a otištěné prózy, básně a diskuse. Jeden ze čtenářů ocenil na Kotově próze smělost, reflektuje svůj čtenářský zážitek, kdy si postupně utvářel názor na celou povídku a uvědomoval si protikladnost svých pocitů, aby v závěru sebe i ostatní vnímatele ubezpečil, že četl „apoteózu nášho spoločenského zriadenia“.⁵⁹ Ve stejném souboru ohlasů nacházíme také hlas dělníka z Kunčic, který „píše na okraj polemiky s Trávníčkovým článkom“. Nesouhlasí s razanci kritiky, věří, že ostrá slova Čeretkovou-Gáillovou ani další začínající autory nezlomí a nevezme jim odvahu, „aby vystúpili z kruhu, ktorý si veľká časť našich literátov vyšliapala, a že vykračia z neho svojou vlastnou cestou“.⁶⁰

Tak se odehrával první střet mezi prozaiky, jejich kritiky a obhájci, poté, kdy *Mladá tvorba* začala existovat. Deníky (*Pravda* a zvláště mládežnická *Smena*) začaly nové periodikum ostře sledovat a razantně proti příspěvkům v *Mladé tvorbě* vystupovat. Začala se znovu a znovu poté, kdy B. Trávníček obvinil časopis z pesimismu a nihilismu, vymezovat jediné přístupná podoba socialistického realismu: „ozajstný realismus sa sústreďuje na to, čo je typické a typické je len to, čo posúva dopredu vývin“ (Vojtech Mihálik). Vystoupení K. Földváriho se neobešlo bez následků, musel okamžitě odejít z redakce *Mladé tvorby*.⁶¹ Redakce a jednotlivé výtisky *Mladé tvorby* se dostaly do pozornosti všudypřítomné cenzury.

Obdobnou situaci prožívala redakce *Května* na počátku roku 1957. V sedmém čísle druhého ročníku *Května* otiskla šest básní Jaromíra Jermáře.⁶² Padesát osm veršů, které se

⁵⁹ Z listu Róberta Kurila: „Konečne čosi... (...) smelosť! Podľa mojej skúsenosti Kot prvý sa odvážil použiť túto zbraň. Dokázal ju použiť bez toho, aby ju zneužil!... Chcel by som podotknúť, že Kosík je maľovaný priveľmi čierne, je skôr schematický ako typický. Ale nejde tu o Kosíka. Myslím, že hlavné slovo má práve Bartko a zaujímavé stávanie deja na kontrastoch. Spočiatku sa mi novela javila byť príliš opozitne zameraná. A na moje veľké prekvapenie vyznela vlastne v apoteózu nášho spoločenského zriadenia. Hľa kontrast!“ (In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 4, s. 113).

⁶⁰ Dominik Červený ďalej vo svojom ohlasu píše: „Nežiadame, aby si kritikovia vymenili svoje oceľové perá za hodvábné stužky a miesto do čiernidla ich namáčali do veľčieho medu. No nijako nemôžeme súhlasiť, aby kritik či recenzent označoval hlavu začínajúceho autora za nečistú, ako to urobil B. Trávníček u s. Čeretkovej-Gáillovej. (...) Nie všetkým môžeme veriť, že by svoju ‚uvedomelosť‘ vystavovali na obdiv i vtedy, keby museli zostúpiť na svojom spoločenskom rebríku o niekoľko priečok nižšie“ (In: *Mladá tvorba*, roč. 2, 1957, č. 4, s. 113).

⁶¹ Jozef Kot k tomu po letech dodáva: „Nebo, tak jasné vo chvíľach, keď sme spolu ostentatívne niesli bratislavskými ulicami z tlačiarne signálny výtláčok prvého čísla Mladej tvorby a všimli si, ako sa ľudia za nami obzerajú, sa zrazu zachmurilo. Prituhla najmä pozornosť cenzúry – presnejšie tlačového dozoru, ako sa vtedy nazývala táto inštitúcia“ (Rozhovor s Jozefom Kotom. In: DAROVEC, Peter – BARBORÍK, Vladimír: *Mladá tvorba 1956 – 1970 – 1996 Časopis po čase*. Levice : Bagala – L. C. A., 1996, s. 7). Sám Kornel Földvári vzpomíná: „Zapolemizoval som si zrejme úspešne: nikto síce v tlačí na môj úvodník nezareagoval, no na príkaz z ÚV v rámci výstrahy nepohodlnej redakcii (chúďatko, ako ju preцениli) a možno i celej nie dosť úctivej generácii som svinským krokom z redakcie vypadol. Naznačili mi navyše, že akékoľvek pokusy zotrvať dlhšie či nedajbože brániť sa by ohrozili jej ďalšiu existenciu. Opustil som ju bez slovíčka protestu, s beznádejným pocitom, že sa na mňa zosypal svet“ (Rozhovor s Kornelom Földvárim. In: DAROVEC, Peter – BARBORÍK, Vladimír: *Mladá tvorba 1956 – 1970 – 1996 Časopis po čase*. Levice : Bagala – L. C. A., 1996, s. 14).

⁶² Všední den, Ulice v opuštěné čtvrti, Blues, Má poezie, Cestou do Paříže, Akt. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, č. 7, s. 253.

vešly na jedinou stránku *Května*, a přesto rozvířily zničující reakce, uvedl Jermář nezvykle pro první časopiseckou prezentaci tvorby motem. To v sobě nese znaky následujících veršů, a přesto, jako bychom zaslechli pouze úryvek promluvy: „Řekli mi: *Vypláznout jazyk dovede každý. Provokace není ještě program. A není to také poezie. Ostatně, malé formy v poezii jsou atypické pro českou literaturu: co platí u černochů a Japonců, nemusí být ještě dobré u nás. Odpověděl jsem: I vypláznout jazyk je někdy umění. Známa dívku, která vyplazuje jazyk s takovým šarmem, že pobláznila celou čtvrť. Ostatně, tím se stala typickou.*“ Celá kampaň jako by nakonec vycházela z jednoho verše básně *Má poezie*⁶³ a stala se sporem o „čurajícího chlapečka“. Tak se k reakci – kosmopolitismus a negativní vliv na mládež⁶⁴ – na dříve otištěnou cestopisnou úvahu Jaromíra Jermáře přidala nečekaná mohutná vlna protestů a odsudků. Jan Štern⁶⁵ obvinil redakci, že se dostatečně „nebijí za nový lidský ideál proti vši špíně a zpátečnictví“, a samotného Jermáře ze zpátečnictví a staroby. Josef Schnabel⁶⁶ spojil otištěné verše s výstřelky mladé polské poezie a nařkl autora z nezdvořáctví a z návratu k dadaismu. Nomenklaturní postupy se rozeběhly velice rychle a o Jermářovi muselo jednat vedení Svazu spisovatelů na Ústředním výboru KSC, což přinutilo redakci věnovat několik stran druhého ročníku *Května* sebeobhajobným a ústupným reakcím. Desáté číslo druhého ročníku se k otištěným veršům vrací v jakýchsi soustředných kruzích, které pomalu ale jistě utvářejí pevný kruh a stahují smyčku kolem samotného básníka, ale naznačují i příští osudy celého časopisu. Karel Hrách⁶⁷ se rozepisuje o autorech, které *Květen* v druhém ročníku představil v rubrice *Nová jména*, kam také redakce verše Jermáře zařadila. „*Na rámusu, jež vyvolaly, se mimo jiné ukázalo to, jak jsme si v poslední době odvykli, aby nás poezie dráždila, provokovala, a jak jsme si naproti tomu zvykli, aby vše běhalo po stejných vyšlapaných cestíčkách, bez vzruchu a překvapení*“ (s. 358). Jermářův příspěvek hodnotí jako provokaci, básně přinášejí pouze to, co v české poezii už mnohokrát bylo („*byť jsme na to tisíckrát zapomněli*“), upírá autorovi jakoukoli tvůrčí potenci a postrádá u něj spojení s jakoukoli myšlenkovou koncepcí.

Sám Jermář na tažení proti svým textům reagoval dopisem,⁶⁸ který redakce otiskla. Obhajuje se, že nechtěl, aby vše vyznělo jako schválnost a rošťárna, „*chtěl jsem ve svých básních mikrosvětlem ukázat makrosvět, chtěl jsem v kapce vody uvidět složitost vodopádů a moří. Něco, jako japonské haiku, travestované do moderní výrazové techniky*“. Jako motivy svého vystoupení uvádí některé verše otištěné v *Květnu*, potřebu zachytit křehkost, stud a rozpačitost.

Redakce se snažila v poznámce získat nadhled a pojmenovat, „*co na tom poprasku bylo dobrého, co na tom poprasku bylo nedobrého*“.⁶⁹ Za klad označuje to, že se „čtenáři

⁶³ MÁ POESIE Čural chlapeček u plotu / čural a styděl se, / když mne spatřil. // Taktéž i já píši své verše / na zeď nebo plot. / Přijde déšť a vítr / smaže má slova.

⁶⁴ MEDUNA, Karel. In: *Květen*, roč. 1, 1955/1956, č. 7, s. 224.

⁶⁵ ŠTERN, Jan: Mladé verše a verše mladých. In: *Práce*, 3. 4. 1957, s. 3.

⁶⁶ SCHNABEL, Josef: Když Kolumbové objevují Portugalsko aneb Co Alenka našla před zrcadlem. In: *Mladá fronta*, 7. 4. 1957, s. 3.

⁶⁷ HRÁCH, Karel: Nová jména – a co dál? In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, č. 10, s. 358 – 359.

⁶⁸ JERMÁŘ, Jaromír: O básnické rošťárně. In: *Květen*, roč. 21, 1956/1957, č. 10, s. 372.

⁶⁹ Čurání na pokračování. In: *Květen*, roč. 2, 1956/1957, č. 10, s. 372 – 373.

i tisk spontánně a bouřlivě ozvali“, aby upozornili na to, že básnická tvorba vyžaduje vážnost a odpovědnost a musí se zříct „hračičkářství“. Jako zápornou hodnotí skutečnost, „že se vytáhla jedna jediná věc, pomínuly se všechny souvislosti a spustil se randál“, že reakce byly velmi povrchní, že vše odradilo začínající autory. Využívá situaci a hodnotí otištěné i neotištěné příspěvky, a tak naznačuje stav nastupující literatury, která se chce ztotožňovat s veřejným literárním životem v druhé polovině padesátých let⁷⁰ – nejistota a hledání vlastního výrazu, nenacházení filozofických opor. *Květen* se rozhoduje občas tisknout i „nějaký podobný literární pokus (protože jinak budou existovat pod trnovou korunou ‚illegality‘ a bude růst jejich obskurní popularita)“, s. 372, a zdůrazňuje, že literární pokusy „nejsou víc nežli odraz jejich způsobu života, myšlení, četby, výchovy“, proto leží odpovědnost na Československém svazu mládeže, učitelských sborech vysokých škol, mládežnickém tisku, vychovatelích, rodičích (s. 373). Takovou reakcí *Květen* potvrdil jednu z výrazných rolí, již byla literatura uzavřena a deformována. Byla součástí výchovného procesu, měla utvářet jeho podmínky, ale také odrážet jeho výsledky. Mímoliterární účel jasně vyřazoval díla z uměleckého kontextu.

Když se Vladimír Macura zamýšlel s odstupem let, „proč právě Jermářovo jméno se stalo v tažení proti *Květnu* emblematickým, proč vlastně Jermářova poetika tolik vadila“ (s. 37),⁷¹ dospívá k názoru, že to bylo zvláště důsledností s jakou naplňoval poetiku všedního dne.⁷² „Básníci *Května* sice položili důraz na životní detail, konkrétní výjev, ale na druhé straně byli nuceni interpretovat ho jako přirozenou součást utopie a jejího řádu, a nikoli jako destruktivní, vzpurný živel uvnitř jejího hájemství“ (Macura, c. d., s. 38).

Když přemýšlíme nad reakcemi (nad *Květnem* i *Mladou tvorbou*) a jejich důsledky s odstupem téměř čtvrtstoletí, zdá se, že to, co znepokojovalo, bylo autorské sledování individuálního osudu, který nekopíroval vítězné masy. Skutečnost, že autoři zachycovali pocity samoty a bezradnosti, že nacházeli jistotu, kterou poskytovala generace nejstarších nikoli mladé, budoucí, proškolené kádry. Žádná ze zachycovaných událostí se nejevila jako poklidná a celistvá, každá byla neustále narušována, vyvolávala znepokojení, nedařilo se jí držet pravidelný a trvajících rytmus, zrazovala své postavy přirozenými pudy, navzdory stávajícímu „fungujícímu“ společenskému řádu, jemuž nechtěly postavy vzdorovat, naopak se snažily jít s dobou, být jí ku pomoci, je nechávala bezprizorními.

⁷⁰ „Jsou povětšinou poctiví a upřímní, mají úzkost ze lži a fráze a velkou a oprávněnou averzi ke všemu, co v naší nedávné literatuře bylo falešného, povrchního, schematického. Jejich myšlení je však zmatené, jsou myšlenkově i politicky dezorientovaní a na rozdíl od předešlé generace, která vstupovala do života často s lacino koupenými názory a ‚jistotami‘, rozhlížejí se po světě s nápadnou nejistotou, skepsí a slabostí. Tak si redakce se znepokojením všimá, jak často se objevuje odkoukaná dekadentská póza, jak často se vyskytují texty pod vlivem povrchního studia idealistické estetiky a buržoazního umění z jeho vysloveně úpadkové fáze“ (tamtéž, s. 372).

⁷¹ MACURA, Vladimír: Neznámý básník *Května* – Jaromír Jermář. In: *Časopis *Květen* a jeho doba*. Praha – Opava : Ústav pro českou literaturu – Slezská univerzita, 1994, s. 36 – 40.

⁷² „Jermář sdílí s hlavními básníky *Května* proklamovanou neochotu k heroismu, manifestacím, k syntéze, ba dokonce je přímo programově neheroický, nemanifestační, nesyntetizující. (...) Jermář do krajnosti minimalizuje jakoukoli celistvost budovanou nad svou reflexí všednosti, potlačuje sjednocující autorské gesto, neuchyluje se k harmonizaci na rytmické úrovni a neakceptuje také žádný dobové závazný hodnotový horizont jako rámec své ‚všednosti‘“ (Macura, c. d., s. 37).

Z dosud poznaného se jako nejpřesnější pojmenování situace *Mladé tvorby* jeví slova Viery Žemberové: „Podstata kulturného javu Mladá tvorba (v súvislostiach literárneho procesu) pretrváva v doceňovaní zložitého diferenciacného procesu, vyvolaného časopisom, ktorý sa odráža v literárnom živote ako celku a doznieva v individuálnych autor-ských programoch, ale až po desaťročí“ (s. 64).⁷³

Tato charakteristika plně platí také o *Květnu*. Obě periodika reprezentují⁷⁴ situaci národní literatury sledovaného období. Nacházíme okruh otázek a problémů, na něž museli *Květen* a *Mladá tvorba* reagovat společně, na něž vzhledem k situaci obou literatur reagují samostatně, ale ve velké vnější shodě. Jevy způsobené dobovou situací, kdy je určující „symbióza poetiky s politikou“ (Š. Drug), a pozicí oficiálního periodika mladé generace řešila česká i slovenská literatura pouze paralelně, byť stranické i spisovatelské sjezdy, společná zasedání a prohlášení, společná školení a literární věda usilovaly vytvořit zdání československého literárního kontextu.

Potřeba autorů, redaktorů, kritiků kolem *Května* i *Mladé tvorby* zorientovat se v tradicích samostatně, bez diktátu, bez pomocných berliček výkladů předcházející generace, s furiantstvím, s přesvědčením o vlastní a jedinečné pravdě (velmi důležité slovo pro období padesátých let), přináší napětí, prosazování iluzí, první úhybné manévry i procitání do deziluzí.⁷⁵ Těžko se dnes odhalí, která ze slov měla charakter povinných dobových rituálů a která diktovalo přesvědčení, naivita, či pouze neznalost jejich významu (skutečného, ztraceného, zprofanovaného). Zdeněk Pešat⁷⁶ se domnívá, že je to právě „protiklad mezi iluzemi a reálným viděním světa a mezi aktuální a nadčasovou rovinou díla, co skýtá rámec pro veškerou aktivitu autorů *Května*, (...) specifické vidění světa generace *Května* (je na místě se domnívat, že i generace *Mladé tvorby*, pozn. I. M.) vzešlo z napětí mezi přesvědčením o pozitivních perspektivách socialistické orientace společnosti a intenzivním vnímáním jevů, které tyto perspektivy zastírají, ne-li přímo anulují, mezi vírou a realitou světa. Je to současně napětí dynamické: s časem ubývá víry a zmnožuje se – naštěstí nikoli účelová kritičnost – ale mnohostrannost v pojetí reality“ (s. 15).

Zároveň po novém čtení všech ročníků *Května* a prvních čtyř ročníků *Mladé tvorby* shledávám jako inspirativní a pro další vývoj zvláště autorů prozaiků nepřehlédnutelné, že oba časopisy v latentní podobě, ve svých nejlepších textech nevědomě či skrytě vnášejí do literatury existenciální fenomén. Ve shodě s Vladimírem Papouškem,⁷⁷ který své

⁷³ ŽEMBEROVÁ, Viera: Mladá tvorba v súvislostiach. In: *Časopis Květen a jeho doba*. Praha – Opava : Ústav pro českou literaturu – Slezská univerzita, 1994, s. 64 – 67.

⁷⁴ „rozvinutí spolupráce mezi novými periodiky *Květen* a *Mladá tvorba* (...) v jejichž působnosti se počaly v Čechách a na Slovensku formovat korespondující, ke konceptu socialistického realismu opoziční umělecké postoje“ (ŠISLER, Petr: *Vztahy se slovenskou literaturou 1948 – 1959*. Rukopis, 2001, s. 3).

⁷⁵ „Vznik časopisu nesie v sebe napätie vyvolané tlakom kultúrnej praxe a ambíciou vzoprieť sa jej, čomu sa neskôr bude hovoriť spor medzigeneračný, atak na dominantnú umeleckú metódu a neúcta k tradícií“ (Žemberová, c. d., s. 64, viz pozn. 73). Zdeněk Pešat se také domnívá, že rozpor mezi iluzemi a realitou byl stále ještě s to působit jako stimul tvorby generace (Pešat, c. d., s. 15, viz pozn. 76).

⁷⁶ PEŠAT, Zdeněk: *Časopis Květen a jeho hodnocení*. In: *Časopis Květen a jeho doba*. Praha – Opava : Ústav pro českou literaturu – Slezská univerzita, 1994, s. 13 – 16.

⁷⁷ PAPOUŠEK, Vladimír: Existenciální fenomén v tvorbě spisovatelů kolem časopisu *Květen*. In: *Časopis Květen a jeho doba*. Praha – Opava : Ústav pro českou literaturu – Slezská univerzita, 1994, s. 22 – 27.

závěry dokládá analýzami textů otištěných v *Květnu*, lze při znalosti textů tištěných v *Mladé tvorbě* konstatovat, že v promluvách a jednání subjektů a postav „zaznívá pocit nejistoty, jakési ohledávání vlastní pozice uvnitř nesamozřejmého světa“ (s. 24), „znovuobjevená všednost souvisí především s pokusem vrátit do literatury subjektivní vnímání času, vytrhnout se nadčasové, eschatologické struktuře, postrádající lidské rozměry. Toto znovuobjevení lidských limitů nazýváme existencionálním fenoménem a soudíme, že není čímsi jednoduše odstranitelným, ale naopak principem hluboce zakořeněným v životě člověka dvacátého století“ (s. 26).

PRAMENY

Květen, 1. ročník, 1955/1956
Květen, 2. ročník, 1956/1957
Květen, 3. ročník, 1957/1958
Květen, 4. ročník, 1959
Mladá tvorba, 1. ročník, 1956
Mladá tvorba, 2. ročník, 1957
Mladá tvorba, 3. ročník, 1958
Mladá tvorba, 4. ročník, 1959
Mladá tvorba, 5. ročník, 1960

LITERATURA

- BAUER, Michal: Spory o časopis *Květen*. In: *Tvar*, roč. 10, 1999, č. 14, příloha *Tvary*, s. 1 – 32.
Časopis Květen a jeho doba. Sborník materiálů z literárněvědné konference 36. Bezručovy Opavy. Praha – Opava : Ústav pro českou literaturu – Slezská univerzita, 1994.
DAROVEC, Peter – BARBORÍK, Vladimír: *Mladá tvorba 1956 – 1970 – 1996 Časopis po čase*. Levice : Bagala – L. C. A., 1996.
DRUG, Štefan: *Symbióza poetiky a politiky*. Rukopis, 2001.
HRZALOVÁ, Hana: Vztahy české a slovenské socialistické literatury po osvobození. In: *Československý literární kontext*. Praha – Bratislava : Československý spisovatel – Slovenský spisovateľ, 1980.
JUSTL, Vladimír: Několik slov o Františku Halasovi. Kritický rozbor knihy Ladislava Štolla *Tricet let bojů za českou socialistickou poezii*. In: *Česká literatura*, roč. 47, 1999, č. 4, s. 418 – 429.
MACURA, Vladimír: *Šťastný věk. Symboly emblémy a mýty 1948 – 1989*. Praha : Pražská imaginace, 1992.
MÁLKOVÁ, Iva: *Časopis Květen, poezie všedního dne a básnické debuty druhé poloviny 50. let*. Disertační práce. Brno : FF Masarykovy univerzity, 1995.
PETRÍK, Vladimír: *Mýtus nového člověka v slovenské literatuře*. Rukopis, 2001.
ŠISLER, Petr: *Vztahy se slovenskou literaturou 1948 – 1959*. Rukopis, 2001. Dnes In: JANOUŠEK, Pavel: *Dějiny české literatury 1945 – 1989, II, 1948 – 1958*. Praha : Academia, 2007, s. 102 – 109.
ŠOLLEOVÁ, Marie: Poznámky ke *Květnu*. In: *Tvář*, 1965, č. 2, s. 16 – 20; také In: *Tvář. Výbor z časopisu*. M. Špirit (ed.). Praha : Torst, 1995, s. 36 – 45.
ZAJAC, Peter: Vývinové korešpondencie českej a slovenskej literatúry po roku 1945. In: *Literarium studia, Acta facultatis philosophicae*. Ostrava, 1995, č. 2, s. 179 – 184.
ŽEMBEROVÁ, Viera: *Mladá tvorba v súvislostiach*. In: *Časopis Květen a jeho doba*. Praha – Opava : Ústav pro českou literaturu – Slezská univerzita, 1994, s. 64 – 67.